

ນົນສະໄໝສູງແລະ ແລ່ນດົນໜັດ

ຂຽນໂດຍ: ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ

2018

ມິນສະເໜສຽງແຄນແຜ່ນດິນເກີດ

ຊຸມໂດຍ: ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ
ແຕ່ມຮູບປະກອບ: ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ
ຊ່າງພາບ: ສຸກສະຫວັນ ໄຊຍະວົງ
ຈັດໜ້າໂດຍ: ອຳພອນ ຈະເລີນໄວ
ພິສູດອັກສອນໂດຍ: ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ
ກະວີນ ກຸງຄຳຊຸນີ
ພັກສະຫວັນ ພິມມະສຸລິນ

ຂະໜາດພິມ: 15 X 22.5 ມຊ
ພິມຄັ້ງທີໜຶ່ງປີ 2018 ຈຳນວນ 3,000 ຫົວ
ພິມທີ່: ໂຮງພິມ ລ້ານຊ້າງມີເດຍ
ບ້ານສົມຫວັງໄຕ້, ເມືອງທາດຊາຍຟອງ, ນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ
ໂທ (856-21) 813 002 ອີເມວ: Lanxangoffset@gmail.com
ເລກທະບຽນພິມຈຳໜ່າຍ: 233/ພຈ23102018

ຂໍ້ມູນບັນນານຸກົມຂອງທ່ານສະມຸດແຫ່ງຊາດ
ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ
ມິນສະເໜສຽງແຄນແຜ່ນດິນເກີດ/ ໂດຍ ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ.
--ວຽງຈັນ: ລ້ານຊ້າງມີເດຍ, 2018.
162 ໜ້າ ; ພາບປະກອບສີ ; 22,5 ຊມ.
1.ດິນຕີພື້ນເມືອງລາວ 2.ແຄນ I. ຊື່ເລື່ອງ
781.629594 --dc21
ISBN 978-9932-406-28-9

Copyright: ສະຫງວນລິຂະສິດ: ກົງເດືອນ ເນດຕະວົງ

ສາລະບານ

ພາກທີ I ແຄນ ແລະ ສຽງແຄນຂອງເຊື້ອຊາດລາວ.....	9
ປະຫວັດຄວາມເປັນມາຂອງແຄນ.....	10
ປະຫວັດຂອງແຄນ.....	12
ປະຫວັດແຄນຜ່ານວັນນະຄະດີລາວ.....	13
ເລື່ອງແມ່ໝ້າຍຫຼົງໄຫຼສຽງນິກກຳຣະອິກ.....	19
ກຳໜ້າປັດຕິເສດ.....	21
ກຳໜ້າພິແຄນ.....	30
ແຄນຂອງທ້າວກຳໜ້າ.....	41
ສີອ້າຍນ້ອງມະຫັດສະຈັນ.....	55
ຄວາມສຳຄັນຂອງແຄນຕໍ່ກັບອິດທິພົນປະເພນີລາວ.....	67
ພາກ II ສ່ວນປະກອບສຳຄັນຂອງແຄນ ແລະ ການຜະລິດແຄນ.....	79
1.1 ໄມ້ລູກແຄນ.....	81
1.2 ໄມ້ເຕົ້າແຄນ.....	82
ພາກທີ III ການເປົ່າແຄນ ແລະ ລາຍແຄນ.....	87
1. ວິທີຈັບແຄນ.....	88
2. ວິທີການເປົ່າແຄນ.....	88
ພາກທີ IV ມິນສະເໜສຽງແຄນໃນສິລະປະການສະແດງ.....	93
ສຽງແຄນໃນສິລະປະການສະແດງໃນຍຸກປັດຈຸບັນ.....	97
ພາກທີ V ສຽງດິນຕຣີຈາກເຕົ້າແຄນ.....	103
ພາກທີ VI ເມື່ອເຈົ້າຫຼົງໄຫຼສຽງແຄນ.....	115
1. ຫວນຄົນຮູບຮ່າງຂອງແຄນ.....	123
2. ຮູບຮ່າງຂອງສຽງປະກອບ.....	125
3. ວິທີເປົ່າແຄນ.....	130
ພາກສະຫຼຸບມວນທາຍ.....	153

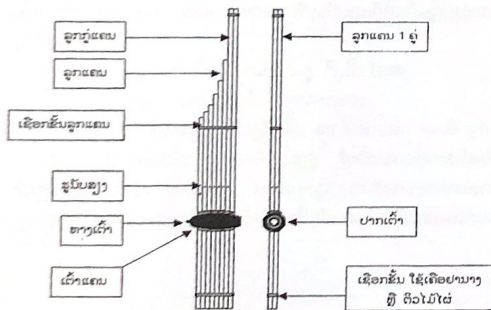

ພາກທີ II.
ສ່ວນປະກອບສຳຄັນຂອງແຄນ
ແລະ ການຜະລິດແຄນ

ລັກສະນະສະເພາະໃນແຄນໃນ ສປປ ລາວ ເຮົາ, ຄັນເວົ້າກວມ ລວມເຖິງບັນດາຊົນເຜົ່າຕ່າງໆໃນປະເທດເຮົາ ແຄນຂອງແຕ່ລະທ້ອງຖິ່ນຜະ ລິດຂຶ້ນມານັ້ນອີງຕາມຮີດຄອງປະເພນີ,ຄວາມຫຼາກຫຼາຍຂອງທຳມະຊາດພູມິ ສາດ ແລະປວງຊົນໃນທ້ອງຖິ່ນທີ່ຢູ່ແຕ່ເໜືອຮອດໃຕ້.

ພວກເຂົາຈະຜະລິດແຄນຂຶ້ນໃນຫຼາຍຮູບແບບທີ່ເຮົາເຫັນເຊັ່ນ: ເຜົ່າ ລາຫຼຸ,ກໍຈະມີແຄນ ໝາກນ້ຳເຕົ້າ, ເໝືອນແຄນລາວແຕ່ຕື້ນໆ.ແຄນເຜົ່າມຶ້ງກໍ ຈະມີອັນແຕກຕ່າງກັນມີທັງລູກໃຫຍ່ສຸດນ້ອຍສຸດ.ແຄນຂອງເຊື້ອຊາດລາວ ມີແຄນ -6 -7 -8 -9.... ກໍຈະມີອີກຮູບແບບແຄນລຽນລຳລູກຄູ່ແຄນແຕ່ ນ້ອຍຫາໃຫຍ່ໂດຍການນຳໃຊ້ຂອງເຜົ່າໄຕລາວ, ພວນ, ກຶມມຸ ແລະລາວຫຼົງ ແຄນຂອງຊົນເຜົ່າພາກໃຕ້ກໍຈະມີແຄນທວນໝາກນ້ຳເຕົ້າ ຊະນິດນ້ຳເຕົ້າ ຫ້ອຍຢູ່ເທິງປາຍແຄນ.ສະຫຼຸບແລ້ວ,ໃນແຕ່ລະດວງແຄນຈະປະກອບດ້ວຍກັນ 3 ສ່ວນຄື:

1. ເຕົ້າແຄນ
2. ໄມ້ລູກແຄນ ຫຼື ໄມ້ກູ່ແຄນ, ກູ່ສຽງ.
3. ລີ້ນແຄນ (ໂລຫະ).

• ວັດສະດຸສຳລັບເຮັດແຄນ
ຜູ້ທີ່ເຮັດແຄນເພິ່ນເອີ້ນວ່າ ຊ່າງແຄນ, ຊ່າງແຄນນີ້ ຈະໃຊ້ວັດສະດຸ ທີ່ຫາຈາກທຳມະຊາດມາປະດິດປະດອຍຂຶ້ນປະກອບເປັນລຳແຄນເຊັ່ນ:

1. ລູກແຄນ ຫຼື ໄມ້ກູ່ແຄນ.
2. ໄມ້ເຕົ້າແຄນ
3. ລີ້ນແຄນ
4. ຂີ້ສູດ
5. ເຄືອຍານາງ ຫຼື ຫວາຍ;

1.1 ໄມ້ລູກແຄນ

ໄມ້ທີ່ເພິ່ນມັກນຳມາໃຊ້ນັ້ນ, ເວົ້າລວມແມ່ນຕະກຸນໄມ້ໄຜ່, ຊະນິດ ລຳນ້ອຍຮຽວ ເຊັ່ນ: ໄມ້ອີ້, ໄມ້ເຮັຍ, ໄມ້ຊາງ, ຄວາມຈິງມັນກໍເປັນຊື່ໄມ້ລູກ ແຄນນັ້ນແລ້ວໆແຕ່ຄົນທ້ອງຖິ່ນເອີ້ນກັນ.

ໄມ້ດັ່ງກ່າວນັ້ນ ບາງຊ່າງກໍເອີ້ນວ່າໄມ້ກູ່ແຄນ, ເພາະເອີ້ນຕາມຊ່າງ ແຄນພາເອີ້ນ,ເພາະເພິ່ນຈະເລືອກຄູ່ຫຼັກມາເປົ່າຮຽກສຽງຄູ່ໄປຕາມລຳດັບ.

ໄມ້ແຄນນີ້ຈະມີຢູ່ຕາມສະຖານທີ່ຕ່າງໆທົ່ວປະເທດເຊັ່ນ: ຢູ່ແຂວງ ຫົວພັນ,ແຂວງຊຽງຂວາງ, ກໍຈະເປັນໄມ້ອີ້ຊະນິດລຳຮຽວລຳນ້ອຍ, ໃຊ້ເພາະ ກັບແຄນ 5 ແລະ 7 ຂອງເຂົາເຈົ້າ.

ສ່ວນໄມ້ລູກແຄນທີ່ໄປ ຈະມີຢູ່ທາງຕົ້ນພູເຂົາຄວາຍ, ທາງເຂດບໍລິ ຄຳໄຊ (ເປັນໄມ້ທີ່ມີຄຸນນະພາບສູງ ນອກນັ້ນ ກໍມີຢູ່ເກືອບທົ່ວທຸກເຂດໃນ ສປປລາວ..

ຮອດລະດູຕັດໄມ້, ການເກັບກູ້ໄມ້ລູກແຄນນີ້,ຊາວນາຊາວໄຮ່ຜູ້ ຊຳນານຈະລໍຖ້າໄຫມ້ນແກພໍປະມານ (ບໍ່ອ່ອນຫຼາຍ ບໍ່ແກ່ເກີນຄວນ 1 ປີຈະ

ຕັດມາໃຫ້ຊ່າງແຄນ, ຊ່າງແຄນຈະນຳໄມ້ດັ່ງກ່າວໄປຄົງຕາກແດດໃຫ້ໄດ້ປະມານ 2 ທິດ) ຊ່າງແຄນຈະຊີ້ໄວ້ເປັນຈຳນວນພໍດີກັບຄວາມສາມາດຜະລິດຂອງເຂົາ.

ເພິ່ນວ່າໄມ້ອັນີ້ ບໍ່ແມ່ນໄມ້ ຈັກສານເໝືອນໄມ້ໄຜ່ແນວອື່ນໆມັນຕັ້ງກຳເນີດມາສະເພາະສ້າງເປັນແຄນໂດຍແທ້. ໄມ້ເຮັດລ້າຍາວທີ່ຊ່າງແຄນນຳມາໃຊ້ເປັນລູກກູ້ແຄນນີ້ຕາມທຳມະຊາດຂອງມັນກໍຈະເປັນລຳຊີ້ທີ່ດຢູ່ແລ້ວເວລາເຮົາຈັບໄມ້ເບິ່ງກໍຈະແຂງແຕ່ ຕາມສາຍຕາຂອງຊ່າງແຄນພວກເພິ່ນຈະຮູ້ດີວ່າໄມ້ແຕ່ລະລຳມັນບໍ່ໄດ້ຊີ້ ຕ້ອງໄດ້ມາດຕິຄົນໃຫ້ໄດ້ມາດຕະຖານ. ສິ່ງທີ່ແປກກໍຄື ເມື່ອລຳໄມ້ຖືກລົນໄຟໄມ້ຈະອ່ອນສາມາດໃຫ້ຊ່າງແຄນເປັດຊີ້ໄດ້ຕາມມາດຕະຖານທີ່ຕ້ອງການ.

1.2 ໄມ້ເຕົ້າແຄນ

ມີລັກສະນະກົມສວຍພໍດີກັບອົງມີໂອບ ຊ່າງແຄນຈະເອົາໄມ້ແຄນ, ໄມ້ດູ່, ໄມ້ແຕ້, ໝາກນ້ຳເຕົ້າແກ່, ໄມ້ຂະຍຸງເຈາະປາກທາງກາງແຕ່ທົ່ວທ້າຍ, ເອົາໄວ້ສຽບລູກແຄນ, ເຕົ້າແຄນ ຈະເຈາະເປັນຮູທະລູອອກໃຫ້ເປັນຮູເຢົາ. ສ່ວນທ້າຍຈະປິດ ແລະ ຂ້າງນອກເຮັດເປັນປຸ່ມຄືທົ່ວນິມຕູ້ຍິງຍາວປະມານຂີ້ມື.

- ແຕ່ລະລູກແຄນນັ້ນເພິ່ນຈະເຈາະຮູ ຕັ້ງລົ້ນໄລຫະ.
- ເຈາະຮູແພ ແລະ ຮູນັບໂນດສູງທາງນອກ.
- ເມື່ອເອົາລົ້ນແຄນຕິດກັບຮູຕັ້ງລົ້ນ ຮຽບຮ້ອນແລ້ວ ຈະເອົາລູກ

ແຄນສຽບລົງເຕົ້າແຄນເປັນຄູ່ໆຕາມລຳດັບສູງ ໃຫ້ລົ້ນແຄນຢູ່ພາຍໃນເຕົ້າ, ແລ້ວຊ່າງແຄນກໍເອົາ ໄມ້ຄັນກາງ ລະຫວ່າງລູກແຄນທັງສອງແຖວທັງດ້ານລຸ່ມ ແລະ ດ້ານເທິງຈາກນັ້ນ ກໍເອົາຂີ້ສູດຕິດໃຫ້ສະໝິດບໍ່ໃຫ້ລົມລ່ວງອອກເຂົ້າໄດ້.

* ແຜ່ນໄລຫະເຮັດລົ້ນແຄນ

- ຕາມປົກກະຕິແລ້ວ ຊ່າງແຄນຈະໃຊ້ຫຼຸນທອງແດງ, ທອງເຫຼືອງ, ຫຼຸນເງິນ ແລະ ຄຳ (ສຳລັບແຄນທີ່ ຜະລິດໃຊ້ທົ່ວໄປ ຫຼື ຈຳພ່າຍນັ້ນ, ຊ່າງແຄນຈະໃຊ້ແຕ່ທອງແດງ, ທອງເຫຼືອງ.

ມີແຕ່ທ່ານໃດມາສັ່ງໃຫ້ເຮັດສະເພາະເອົາລົ້ນເງິນ+ຄຳ+ທອງຈຶ່ງຈະຕິລົ້ນໃຫ້ຕາມສັ່ງ. ຕາມຄຳບູຮານເພິ່ນກ່າວວ່າ: ແຄນທີ່ມີສູງນຸ້ມ ແລະ ຍືນຍົງແມ່ນເອົາລົ້ນໄລຫະປະສົມກັບ ທອງ+ເງິນ+ຄຳ, ແຄນລົ້ນ 3 ກະສັດເປັນມຸງຄຸນ ແລະ ສັກສິດໃນການເປົ່າຮຸກຜີຟ້າ.

ທາງທີ່ດິນນັ້ນຊ່າງແຄນຄວນບອກວ່າ ຕ້ອງປະສົມໄລຫະ ຈຶ່ງຈະໄດ້ລົ້ນມາດຕະຖານ. ຊ່າງແຄນຈະຫຼອມໄລຫະເອງ, ຮິດເອງ, ຕິເອງ ຕັດເປັນແຜ່ນບາງໆ ຕາມຄວາມຊຳນານ.

ຂີ້ສູດ ຊາວໜຸ່ມບ່າວສາວສະໄໝໃໝ່ແມ່ນ ບໍ່ຮູ້ຈັກຂີ້ສູດ, ຂີ້ສູດແມ່ນຢາງທຳມະຊາດ ທີ່ຜະລິດຈາກແມງໄມ້ຊະນິດໜຶ່ງເອີ້ນວ່າ ແມງຂີ້ສູດ ຄ້າຍໆໂຕເຜິ້ງ, ມັນ ທີ່ໄປດູດເອົານ້ຳທົດອກໄມ້, ກິ່ງໄມ້ແລ້ວມາປະສົມກັບນ້ຳລາຍຂອງມັນເອງ, ບໍ່ແມ່ນຂີ້ຂອງມັນ, ແມງຂີ້ສູດນີ້ຈະເຮັດຮັ່ງມີຕາມໂກນໄມ້, ຈອມປວກຕາມພື້ນດິນທີ່ພຽງ.

ຄົນທີ່ໄປເກັບຂີ້ສູດໄດ້ມາແລ້ວ ກໍເອົາມາຫຼຸບໃຫ້ມັນລະອຽດປະສົມກັບຖ່ານໄຟ ໃຫ້ເຂົ້າກັນຈະເຮັດໃຫ້ຂີ້ສູດນັ້ນໜຽວນຸ້ມຂຶ້ນລະດັບຄວາມໜຽວແມ່ນຂຶ້ນກັບຊ່າງຜູ້ຊຳນານ.

ຂີ້ສູດເປັນຢາຮັກສາແຄນ, ຂາດຂີ້ສູດກໍບໍ່ໄດ້ແຄນທີ່ມີສູງມ່ວນ. ນອກຈາກໃຊ້ສຳລັບຕິດລູກແຄນເຂົ້າເຕົ້າແລ້ວຄົນບູຮານໄດ້ຊຸນຈາລຶກໄວ້ກຽວກັບຂີ້ສູດວ່າ: ຂີ້ສູດມີສອງຊະນິດແນວຫອມເໝືອນຮັ່ງເຜິ້ງຮັ່ງຊີ້ເປັນກິ່ນຫອມອອນໆເໝືອນເກສອນດອກໄມ້ສິດ, ສ່ວນແນວທີ່ສອງມີກິ່ນສົ້ເຫງດໆ ແລະ ບໍ່ນຽນກິ່ນສູນຖ້າດິນດິນວິນທົ່ວ. ແຕ່ຂີ້ສູດທັງສອງຊະນິດນີ້ ເປັນຢາສະໝຸນໄພປົກປ້ອງລູກແຄນບໍ່ໃຫ້ໂຕມອດມາເຈາະມັນຂີ້ວ, ບໍ່ຕົກໄພ.

ອຸປະກອນທີ່ຊ້າງແຄນໃຊ້ຜະລິດແຄນ:

ໃນບ່ອນສ້າງແຄນຂອງຊ້າງແຄນ ຈະມີສິ່ງນ້ອຍ, ສິ່ງໃຫຍ່, ມີດຕອກ, ຄ່ອນຕີນອຍ, ທັງ, ກະດູກຊ້າງ, ຜູ້ກຊີໂມ້, ໂມ້ຊາ, ໂມ້ແຊ້ນ (ແມ່ນແຜ່ນໄລຫະບາງໆໃຊ້ງັດລິ້ນຂຶ້ນລົງ), ເຄື່ອຍານາງ ຫຼື ຫວາຍອ່ອນ, ປູນຂາວ ແລະ ເປືອກຫອຍ.

* ເຄື່ອງທຽບສູງ: ໃນເມື່ອກ່ອນ ແຕ່ດຶກດຳບັນ, ການທຽບສູງ ກໍ່ຈະໃຊ້ແຕ່ລູກຫູ່ແຄນ ໃຫຍ່ 2 ລູກທຳອິດ ຮຽກເອົາລູກຫູ່ແຄນອື່ນໆຕາມລຳດັບສູງ.

ແຕ່ໃນຍຸກສະໄໝໃໝ່, ຊ້າງແຄນໄດ້ມີເຄື່ອງຊ່ວຍຮຽກທຽບສູງ “ໄດເຣມີຟາໂຊລາຊີໂດ” ເປັນເຄື່ອງສັ່ນສູງເມື່ອສູງພຽງຊ້າງກໍ່ສາມາດປັບໄດ້.

* ຊະນິດຂອງແຄນ: ດັ່ງທີ່ໄດ້ກ່າວມາແລ້ວໃນບົດປະຫວັດສາດຂອງແຄນ, ຄົນບູຮານຈັດລຳດັບຊະນິດຂອງແຄນຕາມຈຳນວນໂມ້ຫູ່ແຄນທີ່ປະກອບເປັນແຄນ ໂດຍການເອີ້ນຕາມຈຳນວນລູກແຄນເຊັ່ນ:

1. ແຄນຫົກ (6) ເປັນແຄນທີ່ຜະລິດເບື້ອງຕົ້ນ, ໃຊ້ສຳລັບເດັກນ້ອຍ ຮຽນເປົ່າ ມີ 3 ຄູ່ (6 ລູກ).
2. ແຄນເຈັດ (7) ເປັນແຄນທີ່ປະກອບ 7 ຄູ່. (14 ລູກ) ເປັນແຄນທີ່ບໍ່ມີລູກເສບ, ເປັນແຄນປະຈຳຂອງຊົນເຜົ່າກົມມຸ, ກຸ່ມໄຕ, ພວນ ແລະ ຊຳເໜືອ, ເມືຍ, ແຄນວົງ
3. ແຄນແປດ (8) ເປັນແຄນທີ່ມີສູງຄົບສົມບູນ ແລະ ມີລູກເສບຂອງຂ້າງລຸ່ມ, ເປັນແຄນທີ່ທຸກພາກນິຍົມໃຊ້ເປົ່າຄູ່ໝໍລຳ. ແຄນວົງ
4. ແຄນເກົ່າ (9 ຄູ່) 18 ລູກແຄນ, ເປັນແຄນທີ່ໃຫຍ່ທີ່ສຸດ ແລະ ຍາວທີ່ສຸດ ຍາວກວ່າແຄນ 8 2 ທົບ ໃຊ້ເປັນແຄນດຽວ, ດົນຕຣີຕ່າງໆໄດ້.

* ລາຍຊື່ຂອງລູກແຄນ:

ຄົນບູຮານເພິ່ນຈະຮຽກຊື່ລູກແຄນທັງໝົດດັ່ງນີ້ ເພື່ອຈະໄດ້ໃຫ້ໝໍແຄນຈິດຈຳແລະ ນຳຖ່າຍທອດ. ເພາະບໍ່ຮຽກຕາມຊື່ໂມ້ດໂຊນແພຄືໃນຍຸກປັດຈຸບັນ. ເຮົາຈຶ່ງເຄີຍໄດ້ຍິນ, ລາຍນັ້ນລາຍນີ້ຕາມລູກແຄນທີ່ເພິ່ນຫຼິ້ນ.

• ໃນແຄນຫົກ

ຄູ່ທີໜຶ່ງ: ລູກທີ່ໜຶ່ງດ້ານຂວາມືເອີ້ນວ່າ ‘ແມ່ເຊ’ ຫຼື ໄປ້ຂວາ.

ລູກທີ 1 ດ້ານຊ້າຍມືເອີ້ນວ່າ “ໄປ້ຊ້າຍ”

ລູກທີ 2 ດ້ານຂວາມືຮຽກວ່າ ສະແນນ

ລູກທີ 3 ດ້ານຊ້າຍມືຮຽກວ່າ ແມ່ແກ່

ຄູ່ທີ 3. ລູກທີ 3 ດ້ານຂວາມືເອີ້ນວ່າ ຮັບທຸ້ງ.

ລູກທີ 3 ດ້ານຊ້າຍມືເອີ້ນວ່າ ແມ່ກ້ອຍຊ້າຍ

ສ່ວນແຄນອື່ນໆກໍ່ຈະມີຊື່ແມ່ວຽງ ລູກວຽງ ແມ່ກ້ອຍຊ້າຍ ກ້ອຍຂວາ ດັ່ງນີ້ເປັນຕົ້ນເພິ່ນຮຽກຊື່ປະຈຳເພື່ອຄວາມສະດວກເວລາທີ່ໝໍແຄນຈະລຳທຳນອງຕ່າງໆ. ສ່ວນທີ່ເຫຼືອແມ່ນລູກທີ່ຢູ່ທາງດ້ານຂວາຮຽກວ່າ ເສບຂວາ. ຢູ່ທາງດ້ານຊ້າຍແມ່ນ ເສບຊ້າຍ. ສະຫຼຸບແລ້ວ ແຄນຈະມີຄວາມເປັນເອກະລັກຂອງຄວາມເປັນຕົວຢ່າງໃນຕົວຂອງແຄນເຊັ່ນວ່າ ແມ່, ລູກ ແລະ ເດົ້າ. ເປັນເອກະລັກສະເພາະຂອງຕົວຢ່າງທີ່ເປັນຕົວສ້າງເຄື່ອງດົນຕຣີຊະນິດນີ້ຂຶ້ນມາ.

ພາກທີ III. ການເປົ້າແຄນ ແລະ ລາຍແຄນ

ທາງເຄື່ອງເສບ, ສີ, ຕີ, ເປົ່າ, ເຄາະ ລ້ວນແຕ່ມີລິລາ ແລະ ວິທີ ຢ່າງລະອຽດຂອງການຫຼິ້ນ. ແຄນກໍ່ເພື່ອນເຄື່ອງດົນຕີຊະນິດອື່ນໆໂດຍສະ ເພາະ ໃນປະເພດເປົ່າແຄນແມ່ນເຄື່ອງດົນຕີ "ອອກແກ່ນ" ໃຊ້ລົມເປົ່າ ທາງປາກຜ່ານຮູເຕົ້າແຄນ.

1. ວິທີຈັບແຄນ

1.1 ໃຊ້ອັງມືຂອງ 2 ມື ຊ້າຍຂວາ. ອຸ້ມເອົາເຕົ້າແຄນ ປະກົບໃຫ້ແໜ້ນໃຫ້ ນິ້ວມືທັງ 10 ນິ້ວ ສາມາດຂະຍັບເໜັງເລື່ອນໄປມາໄດ້ສະດວກເໝືອເຕົ້າ ເພື່ອປິດຮູນັບໂມດຂອງແຄນຕ່າງໆຈາກເທິງລົງລຸ່ມໂດຍທັນປາກເຕົ້າເຂົ້າສູ່ ຜູ້ເປົ່າ.

1.2 ເວລາຈັບເຕົ້າແຄນ ພັບຂັສອກເພື່ອໃຫ້ມີສາມາດຈັບເຕົ້າແຄນງ່ຽງຈຸ ປາກ. ໃຊ້ທ່ອນແຂນຂ້າງໃດໜຶ່ງຮັບແຄນໃຫ້ຕິດກັບແຂນເພື່ອເນັ້ນປາຍແຄນ ງ່ຽງໄປທາງກົງກັນຂ້າມໃດໜຶ່ງ ຫຼື ຜ່ອນຄວາມ ເປົ່າ-ໜັກ ຂອງແຄນເມື່ອ ເອົາເປົ່າ.

ສ່ວນນິ້ວມືທັງສິບໃຫ້ເຮັດໜ້າທີ່ປິດຮູນັບຂອງໃຜມັນ ໃນຂະນະທີ່ ເປົ່າແຄນ, ແຕ່ລະຮູແຄນເພິ່ນໄດ້ກຳນົດໄວ້ວ່ານິ້ວໃດອັດຮູໃດ ແລະ ເບື້ອງ ຊ້າຍ ຫຼື ເບື້ອງຂວາ. ຫ້າມກ້າວກາຍກັນ, ຄວນໃຊ້ໃຫ້ຖືກຕ້ອງຕາມຕຳແໜ່ງ ຂອງສຽງ.

2. ວິທີການເປົ່າແຄນ:

2.1 ຜູ້ເປົ່າ ຕ້ອງຈື່ ຫຼື ທີ່ປາກເປັນຮູນ້ອຍໆ ໃຫ້ໄດ້ຮູບປາກ ມີລັກສະນະ ເພື່ອນເອົາກຳລັງອອກສຽງ "ຮູ" ຫຼື ທູ ຈະສາມາດອີ່ມຮູເຕົ້າເປົ່າໄດ້ດີ.

2.2. ເວລາເປົ່າລົມເຂົ້າໄປໃນຮູເປົ່າ ໃຫ້ເປົ່າໃນລັກສະນະເພື່ອນກັບຈະເວົ້າ ວ່າ"ຕູ" ເວລາດູດລົມອອກຈາກເຕົ້າແຄນ ໃຫ້ດູດອອກໃນລັກສະນະເພື່ອນ

ກັບຈະອອກສຽງວ່າ "ຮູ".

ຂະນະເປົ່າລົມເຂົ້າ-ລົມອອກຈາກຮູເຕົ້າ, ກໍ່ຈະເຮັດໃຫ້ເກີດສຽງ ເພື່ອນກັນແລ້ວ ຍັງເປັນການລະບາຍລົມຫາຍໃຈໄປດ້ວຍໃນຕົວ. ຜູ້ເປົ່າຈະ ບໍ່ຮູ້ສຶກເມື່ອຍຖ້າສາມາດຄວບຄຸມການລະບາຍລົມໄດ້ຢ່າງຖືກຕ້ອງ. ໃນຂະ ນະທີ່ເປົ່າລົມເຂົ້າ ຫຼື ດູດອອກຈາກເຕົ້ານັ້ນ, ນິ້ວມືຂອງຜູ້ເປົ່າຕ້ອງອັດເຄື່ອນ ຕາມສຽງທີ່ຕ້ອງການໃຫ້ຖືກຕ້າແໜ່ງທັນທີ ກັບຈັງຫວະເພາະຮູນັບທີ່ປິດຈະ ເປັນຮູນັບຂອງລູກ ແຄນທີ່ເປົ່າສຽງ.

2.3 ຕຳແໜ່ງສຽງຂອງລູກແຄນກັບການວາງນິ້ວອັດຮູ.

ການເປົ່າສຽງຂອງລູກແຄນນັ້ນ ຫຼື ການວາງນິ້ວອັດຮູຈະຕ້ອງປະຕິ ບັດຕາມການເປົ່າສຽງຄູ່ພ້ອມກັນຄື ທາງສອງຂ້າງຈະອັດຮູສຽງທີ່ຢູ່ຕາມຕຳ ແໜ່ງພ້ອມກັນ. ທັງລົມເປົ່າອອກເປົ່າເຂົ້າ, ທັງມືອັດຮູສຽງເປັນການບັງຄັບ ສຽງເຮັດໃຫ້ສຽງແຄນ ທີ່ອອກມານັ້ນມີທັງທຳນອງເພງ (ລາຍ)ສຽງປະສານ, ສຽງສອດແສກສະແດງເຖິງອາລົມເລິກໆຕ່າງໆຢ່າງພ້ອມພຽງມີຄວາມສົມບູນ ຂະໜາດທີ່ວ່າເຄື່ອງດົນຕີອື່ນໆຈະສ້າງສຽງສອດແສກໄດ້ເພື່ອນກັບແຄນ.

- ສຽງແຄນທີ່ເບິ່ງອອກມານັ້ນເປັນສຽງດົນຕີ ທີ່ສ້າງສຸນທະລີແລະ ມີມືນສະເໝືອນຜູ້ເປົ່າ ແລະ ຜູ້ຟັງ. ດັ່ງທີ່ນັກຄົ້ນຄວ້າຕ່າງປະເທດ ໄດ້ຂຽນໄວ້ວ່າ: ຄົນທີ່ໄປຟັງພໍ່ແຄນພໍ່ລາ, ຜູ້ຟັງນັ້ນບໍ່ແມ່ນຟັງລາໆ ເຂົາອິດໃຈບໍ່ໄດ້ທີ່ຈະເປັນຜູ້ຍ້ອນພ້ອມໃສ່ແຄນ ແລະ ລຳໄປພ້ອມ ນັ້ນບໍ່ເພື່ອນດົນຕີປະເພດອື່ນ.

- ລາຍແຄນ (mode) ເພິ່ນເວົ້າເຖິງພໍ່ແຄນບູຮານກໍ່ຕ້ອງເອີ້ຍເຖິງ ລາຍແຄນ. ເພາະການເປົ່າແຄນນີ້ຈະຕ້ອງຮູ້ຈັກເປົ່າລາຍຕ່າງໆ ເພື່ອຈະໄດ້ໄປປະກອບເຂົ້າກັບສຽງຂັບລຳແຕ່ເໝືອເຖິງໃດ.

- ພໍ່ແຄນ ກັບ ລາຍແຄນ ເປັນຂອງຄູ່ກັນພໍ່ແຄນຈະເປົ່າມ່ວນ ຕ້ອງອາໄສລາຍຕ່າງໆຂອງແຄນນັ້ນເອງ.

ລາຍທີ່ຖືວ່າເປັນພື້ນຖານມີຢູ່ 5 ລາຍ:

1. ລາຍໃຫຍ່: ເປັນລາຍທີ່ມີສູງທຸ່ມ ຫຼື ສູງຕ່ຳ ແຕ່ກ່ອນຈະເປັນເພິ່ນເປົ່າດ້ວຍທ່ວງທຳນອງເສົາງຊ້າງ ເພື່ອໃຫ້ໄດ້ອາລົມແກ່ທັງຜູ້ເປົ່າ ແລະ ຜູ້ຟັງເຊັ່ນ ເປົ່າລາຍສາວຍິກແມ່. (ລາຍນີ້ມີຄວາມໝາຍວ່າຟັງສຽງແຄນນັ້ນແລ້ວຈົນຫຼົງຍິກແມ່ຕົນເອງ) ດັ່ງລາຍຜູ້ເຖົ້າຄຳຕົກໝອນ.

2. ລາຍນ້ອຍ: ກໍ່ຄ້າຍໆກັບລາຍໃຫຍ່ ຕ່າງແຕ່ມີສູງມາກຫຼາຍ, ແຕ່ລິລາລວດລາຍການເປົ່າຄ້າຍໆກັບລາຍໃຫຍ່. ລາຍແມ່ຮ້າງກອມລູກ.

3. ລາຍສຸດສະແນນ: ເປັນລາຍທີ່ມີຍິ່ມກັນເປົ່າຂອງໝໍລຳ.ເປັນຈັ່ງທວະໄວຂຶ້ນທ່ວງທຳນອງໂລດແລ່ນ ລະຫົກໃຈ ມີລິລາຊື່ນເຊິ່ງສະໝຸກສະໜານເປັນພິເສດ. ຖືເປັນລາຍຄູ່ທີ່ຊ່ວຍຄວາມລັບໄວ້. ສະນັ້ນ ເພິ່ນຈຶ່ງວ່າຈະເປັນໝໍແຄນກໍ່ຕ້ອງຮູ້ເປົ່າລາຍນີ້ໃຫ້ເປັນເສຍກ່ອນ.

4. ລາຍໂປ້ຊ້າຍ: ເປັນລາຍທີ່ມີທ່ວງທຳນອງດຽວກັບລາຍສຸດສະແນນ ເພາະມາປະຍຸກໃຫ້ມີຈັ່ງທວະຄ່ອນຂ້າງໄວຂຶ້ນ ສາມາດເປົ່າອາລົມເສົ້າໄດ້, ບາງຄັ້ງກໍ່ປ່ຽນເປັນອາລົມສະໝຸກສະໜານມ່ວນຊື່ນໄດ້.

5. ລາຍສັອຍ: ເປັນລາຍທີ່ມີທ່ວງທຳນອງໄວທັນໃຈເປັນລາຍທີ່ປ່ຽນຈາກລະດັບສູງຈາກລາຍສຸດສະແນນມາລາຍໂປ້ຊ້າຍ. ແຕ່ມີສູງສູງກ່ອນລາຍໂປ້ຊ້າຍ.

ນອກຈາກລາຍພື້ນຖານທີ່ຄວນຝຶກເປົ່າແລ້ວ, ແຄນກໍ່ຍັງມີລາຍທຳນອງເພງປະເພດອື່ນໆອີກຫຼາກຫຼາຍ ແລະ ຫຼາຍແບບ. ຖ້າເຮົາເບິ່ງຄືນ ຕາມນິທານກ່າວໄວ້ວ່າ ຊ້າງແຄນໄດ້ສ້າງແຄນຂຶ້ນມາໂດຍອາໄສສຽງຮ່ອງຂອງນົກກໍ່ຮະວິກ. ຈາກທຳມະຊາດທີ່ຢູ່ອ້ອມໂຕ ມາປັບເຂົ້າໃນອາລົມຂອງຜູ້ເປົ່າ ຈຶ່ງຮູ້ວ່າແຄນນັ້ນສາມາດພັນລະນາ ໄດ້ເຖິງຄວາມຮູ້ສຶກ ແລະ ພາບພົດ.

- ເພງ ຫຼື ລາຍແຄນ ປະເພດພັນລະນາຕາມສຽງທຳມະຊາດນີ້ ມີໃຫ້ເຮົາໄດ້ຟັງ ແລະ ສາມາດປຽບທຽບກັບຄວາມເປັນຈິງໄດ້ເຊັ່ນ: ລາຍໂປ່ງລາງ (ສຽງພາກກະດິ່ງແຂວນຄໍຄວາຍໄລ່ຂຶ້ນໝູ່) ລາຍແມງພູຕອມດອກ, ສຽງແມງພູຈະດັງຫຶງງວິນໄປວິນມາປະດິດເປົ່າໃຫ້ເໝືອນຈິງ.
- ລາຍລົມພັດພ້າວ-ລາຍລົມພັດໄຜ່
- ລາຍລ່ອງຂອງ-ເໝືອນກະແສນ້ຳພັດຝັ່ງ ແລະ ເປັນຄືນໆ.
- ລາຍອ່ານທັງສີ
- ລາຍເຕ້ຍ (4 ລາຍ: ເຕ້ຍທຳມະດາ, ເຕ້ຍລຳກອນ, ເຕ້ຍຫົວໂນນຕານ ຫຼື ເຕ້ຍລຳໝູ່, ເຕ້ຍຂອງ, ເຕ້ຍພະມ້າ)

ນອກຈາກຈະເປົ່າເປັນທຳນອງລາຍບູຮານຄືພື້ນບ້ານແລ້ວແຄນຍັງສາມາດເປົ່າເປັນທຳນອງສາກົນທັນສະໄໝໄດ້ໃຊ້ເປົ່າຕາມໂມ້ດ ໄຊນແຟໄດ້ສະບາຍ. ເພິ່ນຈຶ່ງເອີ້ນວ່າ ແຄນເປັນເຄື່ອງດົນຕີຮີມະທັດສະຈັນຂອງໂລກສາມາດບັນເລງເພິ່ງໄດ້ເໝືອນກັບ ປີອາໂນ ຫຼາຍຊັ້ນນັ້ນເອງ.

ສະຫຼຸບມ້ວນທ້າຍດ້ວຍການອະນຸຮັກ

ແຄນເປັນເຄື່ອງດົນຕີທີ່ມີສູງມະຫັດສະຈັນຊັ້ນໜຶ່ງຂອງໂລກ ແລະ ເປັນເຄື່ອງດົນຕີທີ່ມີອາຍຸເກົ່າແກ່ເຖິງ 3000 ປີ ຖືວ່າເກົ່າແກ່ສົມຄວນ ແລະ ຄົນເຮົາກໍ່ຍັງສາມາດສືບສານນຳໃຊ້ມາໂດຍຕະຫຼອດຈົນຕົກມາເຖິງຍຸກສີວິໄລ ແລະ ພັກລັດເຮົາກໍ່ໄດ້ສືບສານໃຫ້ຄວາມໝາຍຂອງຄຳແຄນນີ້ໃຫ້ໂລກຮັບຮູ້.

ໂດຍໄດ້ເອົາສູງແຄນຂຶ້ນສະເໜີເປັນມໍລະດົກວັດທະນະທຳ ນາມມະທຳ ຂອງມວນມະນຸດໂລກ, ແລະ ໃນ ວັນທີ່ 11 ເມສາ 2018 ສປປ ລາວ ກໍ່ໄດ້ຈັດຕັ້ງສະເຫຼີມສະຫຼອງວັນດັ່ງກ່າວຢ່າງຄົບຖ້ວນທາງຄວາມປະສານງານດ້ານວັດທະນະທຳຂອງຊາວລາວເຮົາ.

ນັ້ນເປັນຂີດໝາຍມຸງຄຸນແຫ່ງປວງຊົນລາວ, ໄດ້ຊື່ນຊົມ ແລະ ຈະຕ້ອງໄດ້ວາງມາດຕະຖານເພື່ອປົກປັກຮັກສາໃຫ້ສູງແຄນນັ້ນຍືນຍົງຕໍ່ໄປ, ຄື

ການເອົາໃຈໃສ່ພື້ນຜູ້ດ້ວຍການສຶກສາ ແລະ ເສີມຂະຫຍາຍການນຳໃຊ້ໃຫ້
ກວ້າງຂວາງດ້ວຍຫຼາກຫຼາຍຮູບແບບການສຶດສອນ, ການອະນຸຮັກ ແລະ
ການປະດິດສ້າງສັນໃຫ້ຍືນຍົງຕໍ່ໄປ.

ພາກທີ IV.

ມົນສະເໜສຽງແຄນ

ໃນສິລະປະການສະແດງ